

Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου

Η **Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου** (1893 - 7 Ιανουαρίου 1972) υπήρξε μια από τις σημαντικότερες στιχουργούς του ελληνικού λαϊκού τραγουδιού. Γεννήθηκε στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας, αναγκάστηκε όμως να έλθει στην Ελλάδα μετά την μικρασιατική καταστροφή.

Ζώντας μια έντονη και περιπετειώδη ζωή, στην Ελλάδα αρχικά σταδιοδρόμησε ως ηθοποιός, δασκάλα και ποιήτρια, ενώ αργότερα αναδείχθηκε σε σπουδαία λαϊκή στιχουργό. Ξεκίνησε να γράφει στίχους το 1948 εξαναγκασόμενη από το προσωπικό της πάθος (χαρτοπαιξία), τροφοδοτώντας με αυτό τον τρόπο, έναντι ευτελούς οικονομικής αμοιβής, όλους τους επώνυμους συνθέτες της εποχής της με αριστουργηματικά τραγούδια.

Πάμπολλα τραγούδια της έγιναν επιτυχίες. Στίχους της συναντάμε σε μια πλειάδα λαϊκών επιτυχιών:

- *Πήρα τη στράτα κι έρχομαι, Αντιλαλούνε τα βουνά* σε μουσική Τσιτσάνη,
- *Ηλιοβασιλέματα, Περασμένες μου αγάπες* σε μουσική Χιώτη,
- *Δυο πόρτες έχει η ζωή, Φεύγω με πίκρα στα ξένα* που τραγούδησε ο Καζαντζίδης,
- *Θα βρω μουρμούρη μπαγλαμά, Ονειρο απατηλό* σε μουσική Καλδάρη,
- *Συρματοπλέγματα βαριά* σε μουσική Μπακάλη,
- *Είμαι αϊτός χωρίς φτερά* σε μουσική Χατζιδάκη, * *Πετραδάκι, πετραδάκι, Του ντερβίση το πιστό και Τι να σου κάνει μια καρδιά* σε μουσική που έγραψε ο Αντώνης Κατινάρης και άλλα πολλά.

Το πρώτο της τραγούδι που μελοποιήθηκε από τον Τσιτσάνη είναι το *Για μια γυναίκα χάθηκα* (ΗΜV ΑΟ-2984), που γραμμοφωνήθηκε στις 15 Μαρτίου 1951, ενώ με παραγγελία του είχε γράψει τους στίχους για το γνωστό σε όλους πλέον τραγούδι *Τα καβουράκια* (ODEON GA-7663) του οποίου την τελική διαμόρφωση των στίχων, όπως τους γνωρίζουμε σήμερα, είχε ο Τσιτσάνης.

Η Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου ήταν μια από τις σπουδαιότερες στιχουργούς, η οποία χάρη στο τρομακτικό ταλέντο της τροφοδότησε το ελληνικό λαϊκό τραγούδι με μεγάλο αριθμό εξαιρετών

δημιουργιών, μερικές απο τις οποίες θα παραμείνουν για πάντα άγνωστες, καθώς μόνο ένα μικρό μέρος αυτών που έγραψε είναι καταχωρημένο στο όνομά της. Η ίδια δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ για την αναγνώριση του έργου της και για την είσπραξη δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα, παρά την επιτυχία των τραγουδιών της, να πεθάνει φτωχή.

Σύμφωνα με μια μαρτυρία, όταν γνωστή ρεμπέτισσα έφυγε για το τελευταίο της ταξίδι, δικός της άνθρωπος τύλιξε σε ένα χαρτάκι τα ζάρια της και της τα έβαλε στην τσέπη. Έτσι, για το στερνό κατευόδιο. Ακόμη και αν η παραπάνω εικόνα μπορεί να θεωρηθεί υπερβολική, το ρεμπέτικο και το λαϊκό τραγούδι ή καλύτερα οι εκπρόσωποί του, στιχουργοί, συνθέτες και ερμηνευτές, δεν είναι λίγες οι φορές που ύμνησαν, παρακάλεσαν ή καταράστηκαν τη θεά Τύχη για τα καμώματά της.

Η χαρτοπαιξία, τα ζάρια, ο τζόγος γενικότερα, απετέλεσαν, κυρίως για το ρεμπέτικο τραγούδι, πηγή έμπνευσης των δημιουργών του, εφόσον και τα βιώματά τους ήταν ανάλογα. Προερχόμενοι από κατώτερα οικονομικά στρώματα, πολλοί από αυτούς πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία ή εσωτερικοί μετανάστες από τα νησιά, συγκεντρώθηκαν είτε στο λιμάνι του Πειραιά είτε στους προσφυγικούς συνοικισμούς της Αθήνας είτε στα προάστια της Θεσσαλονίκης. Θέλοντας και μη διαμόρφωσαν μια κοινωνία περιθωριακή μετουσιώνοντας σε μουσική και τραγούδι τα βιώματα, τις μνήμες αλλά και τις διαφορές τους από την κυρίαρχη αστική τάξη. Από τα χασισοποτεία ως τα κελιά των φυλακών, το ρεμπέτικο απετέλεσε τη βάση για μια νέα λαϊκή μουσική της πόλης.

Στην κουβέρτα

Ηδη από τα μέσα του 19ου αι. είχε αρχίσει να διαμορφώνεται στην Ελλάδα ένα περιθώριο το οποίο ζούσε και εμπνεόταν από τις φυλακές και τα παράνομα στέκια. Σε τεκέδες, σε πατάρια ή σε υπόγεια, μαζεύονταν για να καπνίσουν το χασίς άντρες που είχαν σχηματοποιήσει - άθελά τους - έναν μάγικο τρόπο ζωής και οι οποίοι δεν μπόρεσαν να αντισταθούν στη μαγεία του τζόγου, στην προσπάθειά τους να πάρουν τη μοίρα στα χέρια τους. «Του Βοτανικού ο μάγκας, το καλύτερο παιδί», που τραγουδούσε ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης, θα ήταν απίθανο τις δεκαετίες του '40 και του '50 να μην είχε ευχηθεί στην καλή του νεράιδα, έστω και για μία φορά, «Ρίξε μια ζαριά καλή». Αν την έφερε ή όχι, δεν έχει και τόσο μεγάλη σημασία. Επειδή ακόμη και αν η ζαριά του ήταν καλή, δεν θα άφηνε την «κουβέρτα» ώσπου να καταθέσει μαζί με τα άλλα «αλάνια» και την τελευταία του δεκάρα.

...η Ευτυχία

Η *Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου* είναι αυτή που έχει δηλώσει για τον εαυτό της στον **Δημήτρη Λυμπερόπουλο** τον Φεβρουάριο του 1970: «*Ξέρεις με τα τόσα σουζέ γιατί δεν αξιοποιήθηκα οικονομικώς; Γιατί μετά τον θάνατο της κόρης μου, το 1960, για να ξεχάσω στράφηκα στα χαρτιά. Ήταν η καταστροφή μου. Ξενύχτια, εμπνεύσεις, κόπος χάθηκαν πάνω στην πράσινη τσόχα. Όλα έγιναν καπνός*». Η ίδια η στιχουργός πάλι στη *Ρεμπέτικη Ανθολογία* του *Τάσου Σχορέλη* σημειώνει: «*Όταν ο άντρας μου είχε νυχτερινή υπηρεσία (σ.σ.: ήταν αστυνομικός), με κλείδωνε για να μην ξεπορτίζω και πηγαίνω για το άτιμο πάθος μου, για χαρτιά. Εγώ είχα συνεννοηθεί με την παλιοπαρέα και ερχόντουσαν με μια σκάλα και κατέβαινα απ' το παράθυρο...*». Η Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου ποτέ της δεν έκρυψε την αγάπη της για τη χαρτοπαιξία, όπως δεν έκρυψε

ποτέ και το γεγονός ότι πολλοί μουσικοί την εκμεταλλεύθηκαν παίρνοντας τραγούδια της για ένα κομμάτι ψωμί ποντάροντας στο ασίγαστο πάθος της.

Ακόμη και αν ο τζόγος απετέλεσε για πολλούς καταστροφή, δεν έπαψε ποτέ να υφίσταται ή να μην αποτελεί πηγή έμπνευσης για τους ρεμπέτες και τους λαϊκούς συνθέτες. Είναι αυτή η προσπάθεια χειραγώγησης της μοίρας που προκάλεσε τον *Μάρκο Βαμβακάρη* να γράψει το «Ρίξε τσιγγάνα τα χαρτιά», όχι για να δει αν θα κερδίσει στα ζάρια αλλά για να μάθει τι τον περιμένει στη ζωή του. Και αυτός είναι ίσως ο σημαντικότερος τζόγος.

Ο Λευτέρης Παπαδόπουλος για την *Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου*

Η Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου γεννήθηκε στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας το 1893. Εξήσε την καταστροφή του 1922. Την προσφυγιά. Τη φτώχεια. Τον έρωτα. Την εγκατάλειψη. Την περιφρόνηση, για πολλά χρόνια. Τη χλεύη. Τον τζόγο. Το θεατρικό μπουλούκι. Και το πιο φοβερό: έχασε ένα παιδί. Ήταν μια γυναίκα βαθιά χαρακωμένη, αλλά και αφάνταστα δυνατή. Ο ποιητής που διάβαζε και θαύμαζε και ο οποίος την επηρέασε βαθιά ήταν ο Κώστας Κρυστάλλης. Η μεγάλη αγάπη της, το δημοτικό τραγούδι και το πρώιμο, μικρασιάτικο, ρεμπέτικο. Όλα αυτά ήταν ο κόσμος της. Κι αυτόν τον κόσμο τραγουδάει. Γιατί το τραγούδι δεν φτιάχνεται σ' ένα εργοστάσιο, μέσα σ' έναν δοκιμαστικό σωλήνα. Φτιάχνεται από βιώματα, από διαβάσματα, από ακούσματα, από την ψυχή του δημιουργού. Αν η Ευτυχία ήταν σήμερα 25-30 ετών, είχε γεννηθεί δηλαδή το 1975, το 1980 θα είχε άλλες εμπειρίες, άλλες παραστάσεις, θα είχε διαβάσει και ακούσει πολύ περισσότερα και πολύ διαφορετικά πράγματα. Θα ήταν, επομένως, διαφορετικός άνθρωπος απ' αυτόν που ξέρουμε και μας μιλάει μέσα από το «Δυο πόρτες έχει η ζωή» το «Είμαι αϊτός χωρίς φτερά», το «Αχ βρε κόσμε γυάλινε», το «Ρίξε στο γυαλί φαρμάκι» κτλ. Με το ταλέντο που ήταν προικισμένη, πάντως, μπορώ βάσιμα να υποθέσω ότι και τώρα θα «σκάλιζε» ωραιότατα. Η δισκογραφία όμως θα την αγνοούσε απολύτως...

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

Εγώ γράφω τραγούδια και τα πουλώ.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ.

**Μουσική: Ζαμπέτας, Μπακάλης, Καμινάρης, Καλδάρης,
Ρεπάνης, Καζαντζίδης, Χιώτης, Ξαρχάκος, Χατζιδάκις.**

Στίχοι: Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου

Ερμηνευτές: Διάφοροι

MINOS 1993

Ο διπλός αυτός δίσκος περιλαμβάνει τις μεγαλύτερες επιτυχίες της κορυφαίας λαϊκής στιχουργού της δεκαετίας του 1950, ο πλήρης αριθμός των τραγουδιών της οποίας παραμένει άγνωστος (και θα παραμείνει άγνωστος εσαεί) αφού πουλούσε τα τραγούδια της. Το γεγονός αυτό, παράλληλα με την εικόνα της - ξεκίνησε να γράφει τραγούδια σε ηλικία 55 ετών!-, δημιούργησε μια ολόκληρη μυθολογία γύρω από το πρόσωπό της.

Μέσα σε μια παγωμένη καμαρούλα μια φτωχή συνταξιούχος ηθοποιός πουλάει τους στίχους που γράφει για ένα κομμάτι ψωμί, έγραφαν οι εφημερίδες το 1960. Ο μύθος όμως απέχει αρκετά από την αλήθεια. Στην πράξη, η ίδια επέλεγε να πουλάει τους στίχους της, προτιμώντας 150 ή 200 δραχμές στο χέρι παρά τα ποσοστά των πνευματικών δικαιωμάτων της ΑΕΠΠ.Η Παπαγιαννοπούλου ήθελε χρήματα στο χέρι, για να μπορεί κάθε βράδυ να τα... καταθέσει στην αγαπημένη της ασχολία, την χαρτοπαιξία. Οι συνθέτες εκμεταλλεύονταν το πάθος της. Αγόραζαν τα τραγούδια της (το Δυό πόρτες έχει η ζωή το πούλησε έναντι 250 δραχμών και τα Ηλιοβασιλέματα έναντι 300) και τα δισκογραφούσαν για δικά τους.

Εγώ γράφω τραγούδια και τα πουλώ. Από κει και πέρα δεν ανακατεύομαι αν θα πιάσουν ή όχι, αν θα βγουν ή δε θα βγουν σε δίσκους. Μόλις τα παραδώσω, υπογράφω και μια δήλωση παραιτήσεως από διάφορα δικαιώματα, ας πούμε απαρνούμαι τα πνευματικά μου τέκνα..., δήλωσε σε συνέντευξή της (εφημερίδα Ακρόπολις) το 1960.

Εκείνη την περίοδο, μέσα από τις συνεντεύξεις της, η στιχουργός αποκαλύπτει μερικά από τα τραγούδια που της ανήκουν. Όταν διεκδικεί την πατρότητα των στίχων για τα «Καβουράκια» ο Βασίλης Τσιτσάνης βγαίνει δημοσίως και τη διαψεύδει, λέγοντας ότι απλώς του είχε πάει ένα προσχέδιο, ύστερα από παραγγελία του. «Άλλο της παρήγγειλα κι άλλο μου έφερε. Εγώ το άλλαξα και το 'κανα έτσι όπως το ξέρει όλη η Ελλάδα» δηλώνει ο Β.Τσιτσάνης σε συνέντευξή του. Αντίθετα, ο Στέλιος ο Καζαντζίδης παραδέχεται δημοσίως ότι οι στίχοι του «Δυό πόρτες έχει η ζωή» είναι της Ευτυχίας Παπαγιαννοπούλου. Όπως και νά'χει, μέχρι και το θάνατό της (7 Ιανουαρίου 1972) η ίδια δεν θα προλάβει να δει το όνομά της τυπωμένο δίπλα από τον τίτλο αυτών των τραγουδιών της, όπως και δεκάδων άλλων. Η έκδοση «Τα τραγούδια της Ευτυχίας» αποκαθιστά ένα μέρος της ιστορικής αλήθειας μιας στιχουργού η οποία ποτέ δεν νοιάστηκε για την προβολή και την καταξίωση, παρά μόνο για την καθημερινή εξασφάλιση του πάθους της.